

VOLKSBELANG

Jaargang 132 - nummer 4 - mei 2011 - maandblad

Kinderen na de bevrijding van het concentratiekamp van Auschwitz (foto Belga).

Nooit vergeten !

AMNESTIE DUIKT WEER OP

Minister van Justitie Stefaan De Clerck toont zich bereid om te praten over amnestie voor collaborateurs uit de Tweede Wereldoorlog. Volgens hem is het nodig om hierover in het parlement tot een sereen debat te komen om op die manier een streep te trekken onder een problematiek die al meer dan zes-

zestig jaar de gemoederen in ons land beroert. Nu zijn er heel wat argumenten te vinden om deze donkere bladzijde uit onze Belgische geschiedenis om te slaan. Zo zijn de meeste daders en slachtoffers van de collaboratie, terreur en repressie intussen overleden. En het kan natuurlijk niet dat de nakomelingen van de collabo-

rateurs van destijds vandaag nog hinder zouden ondervinden van de feiten die ooit gebeurd zijn. Vergeving, verzoening en wederzijds begrip zijn dus op hun plaats. Maar vergeten, nooit.

Blz. 12: Opinie van minister van Staat Patrick Dewael.

INHOUD

TENTOONSTELLING

'Help u zelve' en de liberale ontvoogding

/ 3

BOEKEN

De volledige biografie van Willem Elsschot

INTERVIEW

Etienne Vermeersch op zoek naar de waarheid

/ 10

/ 8

Verge(v)ten

De discussie over het verlenen van amnestie aan collaborateurs met het Duitse naziregime in ons land tijdens de tweede wereldoorlog is weer eens opgelaaid. Het debat verloopt ook weer opnieuw langs de klassieke breuklijnen waarbij vooral de Franstaligen aan de ene kant het grootste verzet ontwikkelen tegen het verlenen van amnestie. Beetje zielig eigenlijk, want tijdens de oorlog bloeide de collaboratie in Wallonië ook welig. Wie ooit de voortreffelijke tv-reeks 'De Nieuwe Orde' van Maurice De Wilde zag, en vooral het interview met de Waalse Rex-leider Léon Degrelle bekeek, weet wel beter.

'Nooit', 'jamais' en 'op geen enkele manier.' Minister van Justitie Stefaan De Clerck (CD&V) kon in de Kamer niet genoeg benadrukken dat het niet zijn bedoeling was om de collaboratie tijdens de tweede wereld-

extreemrechtse hoek te duwen. Dit is intellectueel en historisch onfair en raakt kan noch wal. In Vlaanderen is de collaboratie al lang verwerkt, in Wallonië blijkbaar niet. Nog meer, 'Vlaming zijn' staat voor Franstaligen gelijk met nationalisme en extremisme. Bedroevend is het.

Bovendien is het nogal kort door de bocht om iemand als Bart De Wever op gelijke voet te plaatsen met extreem nationalisme en de band te leggen met wat er in onze oorlogsgeschiedenis door extreme Flaminganten en Walen werd uitgesproken. Ook sommige Vlamingen bezondigen zich aan deze merkwuurde kronkel. Niet dat we niet mogen waarschuwen voor de nefaste uitvloeisels van extreem nationalisme, maar un peu de sérieux, svp! We moeten voorbij de slogans en het populistisch taalgebruik.

Zonder te vergeten, zonder te blijven benadrukken dat zij die de kant van het nazisme kozen, fout waren, moeten we de oefening aandurven om tot een verzoenbare situatie te komen. In andere Europese landen heeft men ons dit al voorgedaan".

Indien de politieke wereld zich in het amnestiedebat wil gooien, doet ze dit best niet aan de hand van een wetsvoorstel van het Vlaams Belang. Men had dit dan beter gewoon genegeerd. Wat kan er dan wel gebeuren? Een commissie zou een duidelijke stand van zaken kunnen maken van zowel dossiers van collaborateurs als van weerstanders en vooral eens schoon schip maken met de financiële en materiële gevolgen van de oorlog voor de nabestaanden. Dit zal al veel helpen. Verder moeten historici worden aangemoedigd om deze onverkwikkelijke periode tot hun wetenschappelijk domein te blijven nemen en ons nieuwe inzichten en opvattingen leveren die uiteindelijk tot een standpunt kunnen leiden waarin iedereen zich kan terugvinden. En mogen we dan die bladzijden graag omslaan?

“'Vlaming zijn' staat voor Franstaligen gelijk met nationalisme en extremisme. Bedroevend is het.”

oorlog onder de mat te vegen. De Clerck veroorzaakte een storm van verontwaardiging door bij een amnestiedebat op de RTBF te stellen dat de tijd van 'vergeten' misschien aangebroken was. Hij verduidelijkte later dat het om een verspreking ging en dat hij 'vergeven' had bedoeld, maar toen was het onheil al geschied. Franstalige politici en Joodse organisaties nagelden hem aan de schandpaal, en het gerenommeerde Simon Wiesenthalcentrum eiste zelfs zijn ontslag.

Vergeving, verzoening en wederzijds begrip zijn misschien op hun plaats, maar vergeten kan in deze zaak van niemand verwacht worden. Net zoals we de misdaden van Stalin en Mao ook niet kunnen vergeten, of andere verschrikkelijke aanslagen op de rechten van de mensheid in Servië of Kosovo, of elders in de wereld.

Het stoort ons bijzonder dat vooral Frans-talige politici opnieuw van de heisa over amnestie misbruik maken om de Vlamingen via het collaboratie- en amnestiedebat in

Het debatteren over amnestie en het daadwerkelijk goedkeuren zijn twee verschillende zaken. In een democratie waarbij de vrije meningsuiting speelt kan iedereen zijn gedacht zeggen, maar dit betekent niet dat iedereen het daarover eens moet zijn. Het wetsvoorstel voor amnestie kwam van het Vlaams Belang. Dat verwondert niet en is enkel bedoeld om te provoceren, niet om tot een deftige discussie te komen en eventueel tot een voorstel.

Het debat over amnestie gaat veel verder dan dit. In een opinie in De Standaard van 19 mei van de Franstalige hoogleraar François Jongen en de Nederlandstalige hoogleraar Dirk Voorhoof werd dit zo geduid: "Ook al is het huidige wetsvoorstel niet ideaal om de discussie te openen, het wordt tijd dat dit land een breed parlementair debat voert over een belangrijke maatschappelijke vraag: is het ethisch en sociaal te rechtvaardigen dat kinderen of kleinkinderen van collaborateurs nog de eventuele gevolgen dragen van wat er in de oorlog is gebeurd?"

VOLKSBELANG

wordt uitgegeven door
de vzw Liberaal Vlaams Verbond,
Stichting Vanderpoorten

Verantwoordelijke uitgever:

Bert Cornelis,
Kramersplein 23, 9000 Gent

Hoofredactie:

Bert Cornelis Bert@Reflex.tc.be

Vormgeving:

Ildé Cogen ilde.cogen@openvld.be

Secretariaat:

Luc Pareyn - Liberaal Archief

Kramersplein 23 - 9000 Gent

tel. 09/221.75.05 - fax: 09/221.12.15

www.liberaalarchief.be

luc.pareyn@liberaalarchief.be

'Help U Zelve'

De Liberale Vrouwen, socioculturele vereniging vzw, hebben aan het Liberaal archief een tentoonstelling 'gecommissioneerd' die "Help u zelve" heet, en bedoeld is als instrument voor al onze blauwe satellietorganisaties. De ondertitel is "liberale emancipatie en ontvoogding". Zij gaat over hoe onze liberale organisaties "hulp", "geven" en "leren" altijd hebben ingevuld vanuit een niet-betuttelende, wel-bevrijdende visie gericht op zelfontwikkeling - m.a.w. anderen helpen om in staat te zijn zichzelf te helpen.

De tentoonstelling maakt op subtiële wijze komaf met het vooroordeel dat liberalen niet sociaal zouden zijn, en toont integendeel hoe vanzelfsprekend de wortels van iedere sociale ontwikkeling uit het liberalisme stammen.

De tentoonstelling brengt belangrijk liberaal erfgoed samen onder de noemer "Help U Zelve" en heeft een grote educatieve kracht. Ze is bedoeld als reistentoonstelling, en kende/kent daarnaast 2 grote nationale toonmomenten: haar pre-opening ter gelegenheid van de Erfgoeddag op 1 mei (thema Armoede troef, en zo kleuren wij 1 mei ook eens blauw :)) in Brussel in de Melsensstraat 34 waar de Liberale Vrouwen sinds kort ook hun zetel hebben; en de eigenlijke vernissage begin juli in Gent in het Liberaal Archief, waar ze de hele zomer blijft tot haar ware leven als educatieve reistentoonstelling in de herfst aanvat.

30 panelen

Er zijn ruim 30 panelen, niet groter dan 80 op 100 cm, dus vlot te vervoeren en te plaatsen in iedere ruimte. De panelen zijn opgedeeld volgens deelthema's (onderwijs, gezondheid, ontvoogding, ...) met aandacht voor quasi al onze blauwe organisaties van 1830 tot rond WO II - Willemsfonds, Volksuniversiteit Maurits Sabbe, Diesterweg,

Luc Pareyn van het Liberaal Archief en Aviva Dierckx, voorzitter van de Liberale Vrouwen bij de opening van de tentoonstelling.

vakbond, ziekenfonds, Liberale Vrouwen, misschien uw eigen vereniging ... Sommige van deze organisaties hebben de slogan "Help U Zelve" als ondertitel gebruikt. Er waren zelfs organisaties die hem voluit als naam droegen. In ieder geval is hij door velen benut, terug te vinden op vlaggen en logo's, emblematisch voor onze opvattingen over niet-betuttelend helpen en vormen, herkenbaar voor ons allen. De tentoonstelling is gericht op enerzijds herkenning en verwondering over het beeldmateriaal, hetgeen ook zonder begeleiding interessante uitwisselingen en interactie tussen bezoekers mogelijk maakt, verwondering, herkenning, herinnering, verblijding, het doorgeven van mondelinge en andere geschiedens/erfgoed, het reacteren ervan zelfs; anderzijds begeleiding in de vorm van aangeboden lezingen en vormend materiaal rond oude (maar nog steeds frisse) liberale sociale thema's, met de mogelijkheid linken te leggen naar het heden: bijv. armoede en ondervoeding/

Info

Deze tentoonstelling en haar eventuele begeleiding staat gratis ter beschikking van alle liberale organisaties. Nog tot eind juni tijdens kantooruren of op afspraak te bezoeken in Brussel, Melsensstraat 34 te 1000 Brussel. Contact: Aviva Dierckx, info@liberalevrouwen.be tel. 02/ 280 37 47. In de zomer is de tentoonstelling te bezoeken in Gent op het Liberaal archief. Daarna is zij beschikbaar als reistentoonstelling aan te vragen via info@liberalevrouwen.be

slechte voeding toen en nu - leer je op school ook eten, sparen, leven ?; lezen als ontvoogding; uitwegen uit de (kans)armoede; is een doelgroepenbeleid wel liberaal ?; wat betekende de liberale sociale actie toen, en nu?; Armoede is vrouwelijk, verschillen en gelijkenissen van de 19e eeuw en nu; liberale sociale wetsvoorstellen uit de 19e eeuw; workshop Hoe deed mijn vereniging vroeger aan sociale werken, hoe kan ik dat reacteren?; workshop Hoe breng je sociale actie in een vereniging die de nadruk legt op de educatieve functie, en hoe breng je een educatieve reflex binnen in je sociale en culturele actie?

Het vermaledijde neoliberalisme

Uitdagingen voor en misvattingen over het consequent liberalisme

Een spook waart door Europa, een gevaarlijke kracht verziekt de verhoudingen en de balans onzer wereld. Opiniepagina's van kranten, pamfletten van partijen, de monden van vertegenwoordigers van bonden allerhande vloeien ervan over: het neoliberalisme is een vernietigende ideologie die het welzijn van de mensen en de vezels van onze maatschappelijke structuur aantast.

Het veroorzaakt fundamentele ongelijkheid in kans en resultaat tussen individuen binnen het Westen, en grote onrechtvaardigheid in de Derde Wereld, alwaar mensen worden uitgebuit ter wille van de winst van bedrijven, en het vernietigt authentieke cultuur om het te vervangen door een imperialistisch Westerse monocultuur die elke diepgang en waarde mist. Of ook nog: het veroorzaakt oorlog, moord en misdaad, een quasi-apocalyptische vervuiling en de corruptie van volledige staatsapparaten. Kortom: aan gewichtige beschuldigingen aan de deur van deze ideologie geen gebrek. Maar als men even door alle beschuldigingen, zo divers als de bomen in een bos, effectief het bos zelf probeert te zien valt het volgende zeer sterk op: men slaagt er doorgaans niet in om een sluitende definitie of een logische omschrijving te geven van deze geduchte vijand van mens en maatschappij.

Schurkenterm

Voor vele liberalen die zichzelf associëren met de meer klassieke opvattingen van het liberalisme, doorgaans met een sterke nadruk op het vrijemarktdenken als uitvloeier, ervaren de aanvallen op het neoliberalisme vaak als een aanval op de eigen waarden. Het klopt dat 'neoliberalisme' doorgaans gebruikt wordt als een eerder linkse schurkenterm, en in de mond genomen wordt door mensen met een radicaal andere visie op mens en samenleving. Toch is het aangewezen om met deze houding op te letten, want het impliceert immers dat deze kritiek effectief op het klassiek of consequent liberale denken van toepassing is. Quod non! Want als men de kritiek even analyseert komt men tot verrassende conclusies, die mogelijk kunnen dienen als richtlijnen voor zij die het liberalisme ter harte nemen en de waarden die er de kern van uitmaken bij een groter publiek willen verspreiden.

De Kern van de Kritiek

Laten we een voorbeeld nemen dat zich dicht bij huis bevindt. Legio zijn de filosofen, sociologen, politicologen en sociaal geïnspireerde politici die in de Europese Unie de gewetenloze motor zien van het neoliberalisme. Men beschuldigt in grote lijnen de EU ervan dat het als ondoorzichtig orgaan met een gebrekkige democratische legitimatie beslissingen neemt die een te grote nadruk leggen op deregulering, vrije markt en zich teveel laat leiden door economische motieven zonder rekening te houden met de sociale gevolgen daarvan. Het Europees beleid wordt te (neo-)liberaal bevonden. Meer dan eens wordt deze kritiek gevolgd door een weerlegging van de stoutmoedige liberaal, die integendeel beweert dat de EU net niet liberaal genoeg is! Verbijstering, spraakverwarring, onbegrip, woedende en vlammeende discussie. Welles! Nietes! De grappige tragiek hiervan is dat beide partijen waarschijnlijk meer gemeen hebben dan ze zelf beseffen.

Welk beleid wordt hier in feite bekritiseerd? Brussel staat erom bekend een Mekka te zijn van lobbywerk. Als thuisbasis van 15.000 lobbyisten en 2600 permanent in Brussel gevestigde belangengroeperingen wordt er vergaderd, beïnvloed, handjes geschud en gegoocheld met statistiek en data bij de vleet. Het is een niet onbekend probleem voor liberalen: privébedrijven en private belangen proberen altijd hun invloed te hanteren om overheden ertoe te brengen beslissingen te nemen of privileges te verlenen in hun voordeel, liefst overgoten met een smakelijk sausje van 'algemeen belang'. En hoe groter het bedrijf, hoe groter hun vloot lobbyisten. 'Als u wat protectionisme toestaat in onze sector, dan zal dit ten goede komen aan alle Europese burgers' of 'Als u overheidssteun in deze bedrijven toestaat, zal dit de economie een nieuwe boost geven en welvaart creëren'. Ik hoef niet uit te leggen aan de doorwinterde liberaal dat deze

Europa wordt verweten teliberaal te zijn.

redeneringen logische denkfouten zijn. Ze komen doorgaans aan gevestigde belangen van een paar grote bedrijven ten goede, maar gaan ten koste van de andere -vaak kleinere- bedrijven en consumenten. Nochtans schering en inslag bij de Europese Unie: landbouwsubsidies, gereguleerd protectionisme, monetair en bancaire wankel beleid. Een ander element dat opvalt is dat de belangen van de lidstaten (lees: van de overheden daarvan) die zichzelf in budgettaire problemen werken doorgaans primeren boven de belangen van het individu. De basis voor dergelijke contraproductieve beslissingen zijn ons ook niet onbekend: economische denkfouten op basis van een verabsolutering van econometrische modellen en statistiek.

Denkfouten

Op het niveau van de lidstaten is het niet anders, en meer dan eens begaat men deze denkfouten met de gewillige hulp van die partijen die zichzelf als liberaal omschrijven. Immers, als zelfverklaarde liberalen beginnen te beweren dat het 'nationaliseren van banken eigenlijk liberaal is' kan men zich serieuze vragen beginnen stellen. Om enkele voorbeelden te geven: Schrootpremies om een niet concurrentiële auto-industrie te steunen, handenvol overheidsgeld om slecht beheerde banken te redden, overheden die het handje

boven het hoofd van bepaalde energie- of telecombedrijven houden en zo prijzen kunstmatig hoog houden, belastingafrekenposten die in feite alleen het groot kapitaal ten goede komen, maar nooit de kleine zelfstandige of spaarder... Het rijtje gaat eindeloos door. En laat dit nu zijn waar vele moderne liberalen zich schuldig aan maken. Men verabsoluteert economisch rationalistische overwegingen en laat zich begoochelen door econometrie en statistiek die interventies verantwoorden die compleet los staan van de waarden die men beweert te vertegenwoordigen.

Als vakbondslieden kritiek geven op het neoliberalisme komt men, na enige fikse woordenwisseling, er vaak op uit dat het in feite deze methoden zijn die men bekritiseert. Het is ongelofelijk bevreedend om te moeten vaststellen dat je na een uur over en weer op elkaar te vitten eigenlijk exact dezelfde kritiek als de vakbondsmen op dezelfde problemen zit te geven, maar in andere bewoordingen, de één in sociale termen en de ander in individualistische termen. Beide kritiek op een overheidsbeleid dat consequent de belangen van het grote bedrijf en kapitaal beschermt ten koste van het individu. De echte schuldingen in dit verhaal zijn die moderne 'liberalen' die hun eigen ideologie en traditie, al dan niet malafide, niet langer beheersen, en denken dat alles wat goed is voor bedrijven liberaal is. In feite zou het correcter zijn om het vermaledijde 'neoliberalisme' te omschrijven als een vorm van geglobaliseerd staatskapitalisme. Het onder één hoedje spelen van grote bedrijven en overheid, tegenwoordig ook op enorme en internationale schaal. Des te gevaarlijker dus.

De fundamentele les

Het is misschien belangrijk om even een aantal centrale theses van het liberalisme zo helder mogelijk te herhalen, en te contrasteren met de fouten uit het verleden en heden, die tot de alomtegenwoordige kritiek op het neoliberalisme, en de associatie daarvan met het 'echte' liberalisme hebben geleid. Ten eerste mogen we nooit of te nimmer vergeten dat de markt in feite maar secundair is voor een consequent liberalisme. Dit impliceert wel te verstaan niet dat de markt onbelangrijk is, integendeel, maar het is secundair in de betekenis dat de markt geen centrale liberale premisse is, maar één van de conclusies van het enige 'absolute' dat we kennen: de individuele vrijheid. Net omdat deze fundamentele vrijheid van dwang en hinder door anderen ook impliceert dat men vrij is om zich te verenigen, te handelen, eigendom te verwerven en door te geven ontstaat de vrije markt. In omgekeerde richting kan men ook het beperken van de werking van vrije markt zien als bijgevolg zijnde een beperking voor de fundamentele vrijheid van het individu. Het is niet zozeer de beperking van de markt an sich die het probleem uitmaakt, wel de inherente gevolgen die de beperking impliceert voor de vrijheid van de mens om over eigen lot en middelen te beslissen. Het is belangrijk dat we daar in onze communicatie ook helder over zijn. Al veel te lang vulgariseert het liberalisme zichzelf met het idee dat de marktlogica de centrale these is, en dat we door een zuiver marktdenken de vrijheid zullen realiseren. In feite een denkfout, want de reden dat de markt zo goed werkt is een gevolg van de correctheid van het mensbeeld dat we

voorstaan. De vrije mens maakt de markt, en niet noodzakelijk omgekeerd. De markt is misschien het beste en meest duidelijke bewijsmiddel voor het welslagen van onze op de eerste plaats morele theorie, maar het kan deze theorie geenszins vervangen. Laten we zo bijvoorbeeld niet vergeten dat een zich vrij ontwikkelende civil society of burgerlijke Gesellschaft, zichzelf scheppend rond een sterke individuele verantwoordelijkheidszin, spontane regels en afspraken en wederzijds respect even belangrijk is voor het welslagen van een liberale samenleving. En dat de logica in deze meer draait om cultuur en waarden dan om zuiver economische overwegingen. Uit dat al dan niet bewuste vergeten vloeit de 'neoliberale' fout dan ook voort. De aard van de overheid en de middelen die haar ter beschikking staan zijn grondig veranderd sinds het prille ontstaan van onze ideologie als een volwaardig denken. Is het meer mogelijk geworden om de markt in bepaalde richtingen te sturen? De meningen zijn verdeeld, zeker als het gaat over de vraag of een dergelijk sturen 'iedereen' of het 'algemeen belang' ten goede kan komen. Wij zijn er eerder van overtuigd dat dit fundamenteel niet zo is. Wat wel vaststaat is dat het mogelijk is om met elkaar gecoördineerde monetaire, juridische en praktische maatregelen te treffen die bepaalde grote bedrijven en overheden zeer sterk ten goede kunnen komen, wat vaak de illusie creëert van een gezonde stabiele economie en een functionerende vrije markt.

Veel liberalen laten zich in deze illusie vangen, en worden daarom ook terecht het mikpunt van kritiek van de linkerzijde. In het naholten van een logica die feitelijk vooral grote bedrijven ten goede komt durft men maar al te vaak het individu en zijn menselijke vrijheid en waardigheid te vergeten. Want in feite verkleinen hun maatregelen, die doorgaans uit privileges of zeer concreet gerichte interventies en niet uit algemeen geldende abstracte regels bestaan, de kansen van Jan met de Pet, die simpelweg vergeten wordt. Een echte liberaal deelt mijns inziens die kritiek met de linkerzijde, maar verschilt weliswaar radicaal van mening over de oplossingen die het best werken om deze problemen tegen te gaan. Namelijk de terugkeer naar een consequent liberalisme, niet langer halfslachtig, opnieuw geschoold in een meer volledige en ruime filosofie, met een heldere en verdedigbare visie op mens, samenleving, staat én economie.

Gilles Verstraeten
Bestuurslid LVSU Leuven

Het neoliberalisme als schuldige voor de ongelijkheid in derdewereldlanden?

Simone Claes-Van Waes overleden

Op 2 mei overleed **Simone Claes-Van Waes** (foto). Zij was erevoorzitster en stichter van de Liberale Vrouwen. Mevrouw Van Waes was ook jaren lid van het nationaal partijbureau van de PVV en Open Vld. In 1972 bracht zij de Liberale Vrouwen samen in een grote socioculturele koepelorganisatie. Simone Claes-Van Waes werd geboren in 1923. Na een carrière in het onderwijs (inspectie), werd zij nog actief in Kind en Gezin. In de liberale beweging en partij was zij zowel plaatselijk (Brugge) als landelijk actief. Zelf heeft ze nooit een politiek mandaat geambieerd. Ze ijverde er vooral voor dat moderne en ethische thema's op de agenda werden gebracht. Zo bijvoorbeeld abortus, prostitutie enz. Ook in de pluralistische vrouwenbeweging was zij actief als lid van de Nederlandstalige Vrouwenraad. Simone was de echtgenote van gewezen volksvertegenwoordiger Albert Claes die in september 2010 overleed.

Kerkbelasting: goed nieuws

De Raad van State zet het licht op groen om het belastinggeld voor de erediensten en levensbeschouwingen anders te verdelen. Het parlement kan de jaarlijkse pot van meer dan 91 miljoen euro herverdelen. Een werkgroep onder leiding van Open Vld-Kamerlid **Gwendolyn Rutten** (foto) werkt al een hele tijd aan een transparanter en objectiever systeem om het geld te verdelen.

Met de pot van 91 miljoen euro betaalt de federale staat elk jaar de wedden en pensioenen van de bedienaren van de erkende erediensten. De katholieke kerk krijgt bijvoorbeeld meer dan 71 miljoen euro. Voor de andere erediensten (onder meer de vrijzinnig-humanistische, de islamitische en de protestantse) is er 20 miljoen euro.

In het advies pleit de Raad van State voor een overgangsregeling als een eredienst minder geld zou krijgen.

Sas fractieleider Vlaams parlement

Sas van Rouveroj (foto) volgde **Sven Gatz** op als fractieleider voor Open Vld in het Vlaams parlement. Van Rouveroj, de nieuwe Open Vld-fractieleider in het Vlaams Parlement, wil de stijl van zijn voorganger Sven

Gatz bestendigen. Open Vld zal ook onder zijn leiding kritisch, maar constructief oppositie voeren, zo laat Open vld weten. Sas is een trouwe LVV-militant; hij nam actief deel aan menig LVV-congres over het nieuwe gemeentedecreet en gaf onlangs nog een voordracht over de interne staatsvorming in Vlaanderen. Het LVV wenst hem in zijn nieuwe functie alle succes toe.

Minder prettig nieuws vonden we het afscheid van Sven Gatz die ontslag nam als fractieleider en directeur wordt van de Belgische bierbrouwers. Bier is al jaren een passie van Gatz. De Brusselse politicus zal ook het Vlaams parlement verlaten. "Een verlies voor de politiek. Sven Gatz is alom gerespecteerd voor zijn intelligentie, engagement en dossierkennis. Hij is het typevoorbeeld van een degelijk en ernstig politicus, voor wie die inhoud belangrijker is dan de perceptie." Zo reageerde Open Vld-voorzitter Alexander De Croo.

Vrijheid en oprechtheid

Naar aanleiding van de uitreiking van de 'Prijs voor de Vrijheid' van de klassiek-liberale denktank LIBERA! aan Theodore Dalrymple, sprak N-VA-voorzitter Bart De Wever de laudatio uit. Deze tekst, en het dankwoord van Theodore Dalrymple werden samengebracht in 'Vrijheid en oprechtheid'. Het biedt een korte inkijk in het 'conservatieve' denken van beide opiniemakers. Theodore Dalrymple (1949) is een Britse arts en essayist en schrijft sinds kort opiniestukken voor De Standaard. Voor zijn pensionering werkte hij als arts-psychiater in een gevangenis en een ziekenhuis. In zijn vele publicaties toont hij zich een criticus van het utopisch denken en de 'links-liberale pensée unique'. In het Nederlandse taalgebied brak hij door met *Leven aan de Onderkant* (2004). Andere vertalingen zijn: *Beschaving of wat er van over is* (2005), *De filantroop* (2007), *Leve het vooroordeel!* (2008) *En Door en door* verwend. De sentimentele samenleving (2011).

Info: <http://www.lib-era.be/>

In april overleefde de roodgroene regering van IJsland een vertrouwensstemming. Met twee stemmen, 32 tegen 30, één parlamentslid onthield zich. En met een forse breuk in de coalitie, want Asmundur Einar Dadason van het meeregerende Groen-Links stemde met de oppositie tegen de regering, en nam prompt daarop ontslag uit zijn partij. Volgens Dadason had zijn ontslag niks te maken met de volksraadpleging over de (verbeterde) Icesave-deal van 9 april, maar alles met de voortvarendheid van eerste minister Jóhanna Sigurdarsdóttir om IJsland zo snel mogelijk de Europese Unie in te loodsen.

IJsland zegt weer nee

Maar het lijkt geen twijfel dat de echte reden van Dadasons kazakkendraaijerij wel degelijk in het gemor van het volk te vinden is. Voor de tweede maal verwees president Ólafur Grímsson het afbetalingsplan van 3,9 miljard euro aan Groot-Brittannië en Nederland (een gevolg van het bankroet van de moederbank Landsbanki bij de on-line-spaarbank Icesave) naar de vox populi. Het leek wat op de vroegere arenabeslissingen in het oude Rome, waar de keizer zijn populariteit af aan zijn inschikkelijkheid in zaken waarin hij niks te verliezen had. In Reykjavik ging het om een hoger belang: volk en staat, SPQR (Senatus Populusque Reykjaviki), moeten samensporen voor het algemeen belang. En daar had Grímsson zijn twijfels bij, ook al hadden 70 % van de parlementsleden de nieuw onderhandelde regeling onderschreven.

Boter

Nu heeft ook Grímsson boter op het hoofd. Hij is de allereerste president die openlijk bestuursdaden van een regeringsmeerderheid in vraag stelt. Grímsson behoort bovendien zelf tot de bankkringen die het wilde kapitalisme ongebreideld een luchtbel lieten opblazen, wat na de crisis van 2008 leidde tot de instorting van het hele bankwezen, en een massale overname door de IJslandse staat om erger te voorkomen. Het hemd lijkt dus nader dan de rok. Het wantrouwen tegenover de president is niet onterecht, want zijn radio-optreden, aldus *visir.is*, viel niet in goede aarde: "Ik had de indruk dat hij in een champagnebad gevalen was", zei parlamentslid Atli Gíslason, "Zo genoot hij van de media-aandacht. Hij leek kinderlijk gelukkig, en deed forse politieke uitspraken". Wat een ceremonieel staatshoofd eigenlijk niet toekomt.

Maar dat de IJslandse kiezer tegen alle peilingen in opnieuw de regering naar af verwijst, blijft niettemin een betekenisvol signaal. Bijna 60 % van de IJslander vindt het niet kunnen dat zij dubbel moeten opdraaien voor de economische verwoesting die de bankencrisis heeft veroorzaakt. Betalen tot 2046 betekent de toekomstige generatie opzadelen met de rekening, was de redenering. En nog veel aansprekender was het argument dat de belastingbetaler niet verantwoordelijk is voor het wanbeleid van de privébanken. Het neen werd dan ook geschraagd door zowat alle sociale bewegingen, van vakbonden tot anarchisten, van feministen tot ATTAC IJsland. Het neen werd meteen symbool van de muis tegen de olifant, die Europa heet, en die meer dan ooit symbool staat voor de belangen van de geldindustrie.

Oppermachtig

Die industrie is oppermachtig. De Unie is op maat van die grensoverschrijdende geldstromen geschreven. En ze heeft sterke beschermheren: het IMF (dat mee gegrondvest is door Europa), de eigen Centrale Bank (ECB) en de ratingbureaus die Griekenland, Portugal en Ierland de dieperik hebben ingeschreven. De kritiek van Grímsson op Moody's, Standard & Poor's, Fitch, die IJsland nu op een haarbreedte hebben ingeschat van rommelkredieten (BBB-/A-3 muntwaardering), lijkt dan ook oprechter: "Klungelaars", zei hij. "Neem nu Moody's. Op het hoogtepunt van de financiële crisis kende Moody's onze banken nog een AAA-rating toe. Begrijp wie kan". De Deense oud-minister Uffe Ellemann-Jensen had daar maar één woord voor over: "Zot".

De soep zal wellicht niet zo heet gegeten worden. Premier Sigurdarsdóttir kondigde meteen aan dat IJsland vanaf deze zomer al start met terugbetalingen. Ze maakt zich

President Ólafur Grímsson.

sterk dat de verkoop van Landsbanki's vastgoed volstaat om de gedupeerde spaarders zeker voor 90 % te compenseren. Londen en Den Haag waren er als de kippen bij om luidkeels te zeggen dat de toetredingsonderhandelingen een ander hoofdstuk vormen, en er geen invloed is van het Icesave-drama. De hele zaak wordt nu trouwens aanhangig gemaakt bij het toezichtorgaan van de EVA, de Europese Vrijhandelsassociatie die de richtlijn toepast over waarborgen voor rekeninghouders. Een procedure die makkelijk twee jaar kan aanslepen. En duurder uitvallen dan het weggestemde afbetalingsplan.

Toch moet de echte inzet van IJslandse onwil niet weggegomd worden. Het gaat om de kracht van de democratie. "De wil van het volk". Ook als die het hele politieke landschap door elkaar schudt: Groen-Links valt uiteen, fractieleider Sigurdsson stapte alweer op na amper vier dagen, Lilja Mósedóttir vertrok en richt met twee anderen een eigen partij op, de Progressieve Partij wil nu mee in de regering. Maar de show werd, zoals gebruikelijk, gestolen door Reykjaviks burgemeester Jón Gnarr. Recht door zee als altijd, weigerde hij Duitse zeemachtfunctionarissen te ontvangen. "Ik ben een vredesmilitant", zei hij, "Ik heb het niet zo begrepen op oorlogstuig. Schepen of vliegtuigen, maakt niks uit. Alleen voor hulpoperaties zijn ze welkom". Reykjavik was het met hem eens. SPQR.

Lukas De Vos

Een marathoninterview opgetekend in 469 pagina's. Ik ken geen langer interview dan het vraaggesprek van politiek filosoof Dirk Verhofstadt met de filosoof Etienne Vermeersch. 'Een zoektocht naar waarheid' is de weerslag van een 10 daags verblijf in Toscane waar Verhofstadt Vermeersch, de éminence grise van de Belgische intelligentsia, interviewde, alleen onderbroken door enkele culturele uitstapjes. Dat verblijf heeft afgelopen zomer (2010) plaats gevonden. We zijn een half jaar verder en het boek is er al. Dat betekent dat Etienne en met name Dirk enorm hard gewerkt moeten hebben. Maar ja, Dirk Verhofstadt publiceert dan ook minimaal 1 boek per jaar... Vermeersch daarentegen is geen veelschrijver. Enkele jaren geleden verscheen een bloemlezing van zijn artikels 'Van Antigone tot Dolly', en recenter is het overzicht van de geschiedenis van de wijsbegeerte, samen met Johan Braeckman, 'De rivier van Herakleitos', en een nieuwe editie van het milieufilosofisch opstel 'De ogen van Panda'.

Het marathoninterview

Dat laatste boek beschouw ik als zijn belangrijkste bijdrage aan de filosofie omdat het gaat over het grootste probleem van de mensheid, namelijk de ecologische crisis. Het boek dat Verhofstadt samen met Vermeersch maakte het boek waar menigeen al jaren op zit te wachten. Het interview is de weerslag van decennia studie, van beide denkers – immers om zinnige antwoorden te krijgen moet je zinnige vragen stellen en Dirk blijkt een uitmuntend interviewer, zoals hij al eerder tentoonspreidde in zijn interview boek **De derde feministische golf** waarin hij vrouwen interviewde over islam in relatie tot vrouwenemancipatie. Het interview met Vermeersch gaat over alles en van alles: over het begin van het universum, het ontstaan van leven, over het einde van het universum, en alles wat er tussen zit. En over de menselijke dwalingen, met name die grootste aller dwalingen: religie.

Een obsessie

Religie is voor beide atheïsten een obsessie. Welk onderwerp er ook wordt aangesneden, steeds weer komt het thema religie aan de orde, en niet in positieve zin. Met name het christendom, en in het bijzonder het rooms-katholicisme moet het – terecht – ontgelden. Dat is ook niet vreemd gezien het feit dat Dirk zopas een dikke monografie heeft gepubliceerd over de bedenkelijke rol van paus Pius XII in verband met de Holocaust, en dat Vermeersch in zijn jonge jaren vijf jaar heeft doorgebracht in een Jezuïetenklooster alvorens zich, met daverend succes, op de filosofiestudie te storten. In het begin van het boek beargumenteert Vermeersch zijn preoccupatie met religie: 'Niet uit persoonlijke wraak – ikzelf ben nooit door de Inquisitie gefolterd – maar uit medeleven met die onnoemelijke massa mensen die onder de Kerk geleden hebben.' In het boek

is niet altijd duidelijk of er over het christendom (of rooms-katholicisme) gesproken wordt, of over religie in het algemeen.

Pur Sang

Vermeersch werd in 2008 uitgeroepen tot meest invloedrijke intellectueel van Vlaanderen, en wie dit boek leest bemerkt al gauw dat dit geen lege bewieroking is. Vermeersch heeft een zeer grote kennis van zaken over een breed scala aan vakgebieden, van natuurwetenschappen tot kennis van literatuur. Hij komt dicht in de buurt van het ideaal van de **homo universalis**. Vermeersch citeert uit het hoofd in een half dozijn talen. Hij is een intellectuele kosmopoliet, zowel geografisch als temporeel. En hij slaagt erin om tussen al die parate kennis interessante en verrassende verbanden te leggen. In 2011 krijgt Vermeersch de Prijs Vrijzinnig Humanisme uitgereikt. Geheel terecht gezien zijn stevige religiekritiek en zijn ethische pleidooien voor individuele vrijheid, zelfbeschikking en verantwoordelijkheid. Het is daarom enigszins verbazend dat de term humanisme weinig in het boek voorkomt – alleen in het hoofdstuk 'Naar een kosmopolitisch humanisme'. Vermeersch is mijns inziens een seculier humanist pur sang.

In het hoofdstuk 'De opmars van de islam' zegt Vermeersch: 'Ik heb een grote waardering voor Ayaan Hirsi Ali. Maar haar uitspraken waren soms heel scherp en dat kan contraproductief zijn. Als je zegt dat Mohammed een pedofiel was, dan 'choqueer' je. Mensen bij ons associëren dat dan met Dutroux en andere misdadigers. Mohammed had inderdaad seks met Aisha toen ze negen jaar oud was. Dat is in onze optiek niet netjes, maar in die tijd werd dat niet als fout gezien.' Deze uitspraak van Vermeersch vind ik dan weer choquerend! Bedoelt hij dat

als in een samenleving of tijdsgewricht seks met meisjes van negen sociaal aanvaard is, dat dit dan ook moreel gerechtvaardigd is? Dat is een vorm van cultuurrelativisme. Ik hoop dat Vermeersch dit niet bedoelt, en uit de rest van zijn betoog kan ik niet anders denken dat hij hier een misser begaat. Slavernij bijvoorbeeld is altijd en overal verkeerd, net als pedofilie. Als Mohammed nu zou leven, zou hij achter de tralies moeten zitten wegens pedofilie en moord op andersdenkenden.

Toch vervolgt Vermeersch even verder: 'Als ik bijvoorbeeld zeg dat het goed zou zijn dat gezinnen hun kindertal beperken tot twee of een dan zal ik daarom diegenen die meer kinderen hebben niet minachten.' 'Minachten' is wellicht niet het juiste woord, maar het lijkt me toch dat het mogelijk moet zijn om een moreel oordeel over anderen te vellen, helemaal als mensen genoeg kennis hebben om te begrijpen wat het probleem is – en dat is bij het populatieprobleem zeer eenvoudig. 'Mijn betoog is van algemene aard en iedereen beslist volgens eigen inzicht.' Vermeersch is hier als een politieagent die een pleidooi houdt voor respect voor andermans eigendommen en zonder in te grijpen toekijkt hoe de inbreker te werk gaat. Ik begrijp dat Vermeersch niet zelf politieagent kan spelen, maar door een niet veroordelende houding, tolereert Vermeersch (indirect) leed.

Zelfbeschikking

Ieder hoofdstuk begint met een citaat. Het probleem met citaten aan het begin van een boek of een hoofdstuk is dat niet altijd duidelijk is of de auteur het hier mee eens is, of dat het gaat om literaire decoratie. Zo begint het hoofdstuk over milieuproblematiek 'De draagkracht van de aarde' met de volgende vaak geciteerde uitspraak van

DIRK IN GESPREK MET VERHOFSTADT ETIENNE VERMEERSCH EEN ZOEKTOCHT NAAR WAARHEID

HOUTEKIET

Mahatma Gandhi: 'De aarde biedt voldoende om ieders behoefte te bevredigen maar niet ieders hebzucht.' Dat zijn van die wijsheden die diepzinnig lijken, maar bij nadere beschouwing onhoudbaar blijken. Gandhi doet het voorkomen dat hoeveel mensen er op aarde ook zijn, er altijd genoeg is voor ieders behoeften. Maar hoeveel mensen dan? 7 miljard? 20 miljard? 30 miljard?

Vermeersch is een groot voorstander van het recht op zelfbeschikking. In Nederland heeft de humanist Rob Tielman eenzelfde benadering. (1) De kerk, en religie in het algemeen, heeft een paternalistische tendens en is een groot tegenstander van zelfbeschikking. Vermeersch heeft op tal van punten strijd geleverd met katholieken en andere gelovigen en doet dat nog steeds. Het gaat om een groot aantal punten: abortus, euthanasie, homohuwelijk,

seksuele moraal, de vrijheid van expressie en vrouwenemancipatie. Vermeersch pleit voor een grote mate van individuele vrijheid, maar niet voor een libertijnse overheid, want: 'Het blinde vertrouwen in de vrijheid leidt er meestal toe dat de vrijheid van de sterkeren in het nadeel van de zwakkeren uitvalt. Die vrijheid leidt tot verdrukking en alleen het inperken ervan door wetten kan de ware vrijheid van de zwakkeren garanderen.' Ergo, Vermeersch pleit voor een liberale verzorgingsstaat. Vermeersch lijkt enigszins te worstelen met het concept van een multiculturele samenleving: 'Zo staat de overheid in België toe dat onder een aantal voorwaarden abortus mag gepleegd worden, maar ieder godsdienst mag zeggen: 'Wij verbieden aan onze gelovigen om een abortus te laten uitvoeren.' Over de regels voor anderen moeten godsdiensten

zich niet uitspreken.' Maar als vrouw in een religieuze subcultuur loop je het risico dat een abortus jou verboden wordt! Wellicht had Vermeersch er duidelijk bij moeten vermelden dat iedereen vrij behoort te zijn om van religie te veranderen of deze gedag te zeggen en dat de staat deze keuzevrijheid respecteert en vooral garandeert. Anders komt de vrijheid van individuen in gevaar en wordt onder het mom van tolerantie intolerantie getolereerd.

Over de organisatie van onderwijs is Vermeersch ambigue. Vermeersch neemt een uitgesproken liberaal humanistisch standpunt in over opvoeding en onderwijs, namelijk dat kinderen vrij van religie behoren te zijn: 'Ik vind dat ouders de plicht hebben om hun kinderen op te voeden tot kritische burgers die, als ze volwassen worden, zelfstandig kunnen oordelen. Zij mogen hun kinderen dus niet indoctrineren.' Toch is Vermeersch niet mordicus tegen scholen op religieuze grondslag, wel is hij er tegen dat dergelijke scholen uit de staatskas gefinancierd worden. Maar waarom zouden ouders een door de overheid gesanctioneerde mogelijkheid worden gegeven om kinderen te indoctrineren in plaats van op te voeden en te onderwijzen tot autonome kritisch denkende wereldburgers?

Fascinerend denkavontuur

Het boek is een fascinerend denkavontuur die alle hoeken van de intellectuele arena bestrijkt. De dialoog tussen Dirk en Etienne maakt het een gemoedelijk en toegankelijk boek met een enorme reikwijdte en diepte. Het boek sterkt me in mijn overtuiging dat filosofie niet alleen gaat over het stellen van vragen, maar ook het zoeken naar antwoorden. En dat die antwoorden er soms ook zijn. Het boek eindigt met een vraaggesprek over de dood. Vermeersch overpeinst zijn leven in Epicureïsch stijl: 'Als ik mijn leven vergelijk met dat van de verpletterende meerderheid van de mensen in de loop van de geschiedenis, heb ik heel veel geluk gehad en gekend.'

Dirk Verhofstadt, Etienne Vermeersch, Dirk Verhofstadt in gesprek met Etienne Vermeersch. Een zoektocht naar waarheid. Uitg. Houtekiet, Antwerpen, 2011; 469 blz.

Floris van den Berg

De recensent is filosoof. Een uitgebreidere recensie kunt u lezen op www.liberales.be (1) Zie Gasenbeek; Van den Berg (red.), Rob Tielman. Een begeesterd humanist, 2010.

Elsschot revisited

DE ULTIEME BIOGRAFIE DIE DE DEADLINE NIET HAALDE

Er zijn beslist al meer bio-, bibliografische boeken over Willem Elsschot (1882-1960) verschenen (uitvoerige studies van o.m. Annemariëk Kets-Vree, Johan Anthierens, Martine Cuyt, Jan van Hattem, Koen Rymenants, Wilma Schuhmacher, Eric Rinckhout)

BOEKEN

dan romans en verhalen die deze grootmeester van de klare taal en ironiserende toon over ons burgerlijk grootstadsleven ooit heeft geschreven. Vic van de Reijts nieuwe en 'ultieme' boek over Elsschot moest vorig jaar de kers op de taart worden van het Elsschot-herdenkingsjaar maar haalde net de deadline niet.

Geen nood. Verschenen eind februari 2011 zat het nieuwe Elsschotboek eind april al aan zijn derde druk. 'Het zal nog twintig, dertig jaar duren voor Elsschot echt algemeen erkend is als onze grootste schrijver sinds Multatuli.' schreef Karel van het Reve in 1977 en de geschiedenis lijkt hem gelijk te geven: zo begint van de Reijts zijn verantwoording. Hij citeert verder schamper Van het Reve: 'dat er indertijd nauwelijks iets zinnigs over Elsschot was geschreven – Vlamingen die schrijven dat je in zijn boeken veel 'geestige humor' aantreft, en Hollanders die ons verzekeren dat achter zijn cynische stijl grote gevoeligheid schuilgaat' en voegt er gelukkig aan toe 'dat er sindsdien er veel ten goede is veranderd' (p. 345).

Geen proefstuk

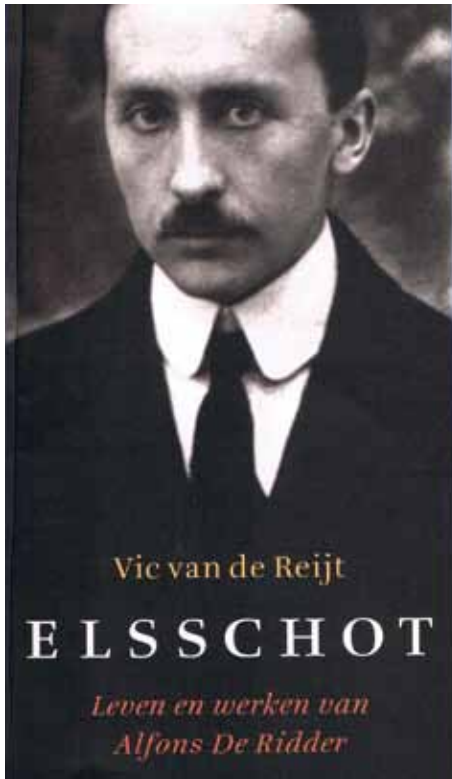
Vic van de Reijts is met zijn Elsschot – Leven en werken van Alfons De Ridder niet aan zijn proefstuk. Zijn Brieven-editie uit 1993 met de brieven van Elsschot was al monumentaal. Het waren Elsschots jongste dochter Ida De Ridder en kleinzoon Jan Maniewski die hem benaderden om Elsschots levensverhaal op te schrijven. Van de Reijts, al sinds 1981 bezig met Elsschot, blijkt vooral geïnteresseerd in de zakenman die Alfons De Ridder was. Aan de hand van nooit eerder gepubliceerde brieven belicht hij hoe hard (en rijk!) de zakenman was. Elsschot profileert hij als De Ridders betere ik: de schrijver trachtte een verbeterde versie te brengen van aan aantal tekortkomingen van De Ridder, verlaafd aan het zakenleven, het geld verdienen. Zoals in de meeste biografieën worden

eerst de jeugdijaren geschetst ('Fonne van den bakker'), de lagere schooljaren en het Koninklijke Atheneum van Antwerpen ('op een paar honderd meter van zijn woonhuis gevestigd') waar o.m. Hendrik Van Tichelen, de latere opvoedkundige en jeugdschrijver, zijn medeleerling was die hem beschreef als 'een tamelijk ongelijke, wispelturige, gemakkelijk opstandige knaap, die telkens voor strafschrijven naar een namiddag 'retenue' werd verwezen' (p. 14). In dit hoofdstuk wordt ook de oudste teruggevonden brief van De Ridder gepubliceerd, gericht aan Ary Delen, zijn trouwste schoolvriend.

Gezopen

In het tweede hoofdstuk, 'k heb in mijn jeugd gelijk een beest gezopen', wordt een en ander onthuld over de bohemiënjaren 1898-1901 en de intussen wel bekende verliefdheid van De Ridder op Maria Josphine (Fine) Scheurwegen die zich van dienstmeid had opgewerkt tot naaister. Hoewel geen liefdesbrieven van Fons en Fine werden gevonden was het duidelijk dat ze als een blok voor elkaar zijn gevallen. In dit hoofdstuk kan de lezer kennis maken met de eerste twee gedichten die De Ridder schreef in 'Alvoorder' (steeds verder) in 1900 (er was ook een Brusselse afdeling waartoe o.a. Herman Teirlinck behoorde). De Ridder leerde er vooral drinken: 'Ikzelf was te jong om op den voorgrond te treden, maar ik luisterde, ik dronk, des te gretiger' getuigde hij later (p. 27). 'Een arrem lief' onthult de 'ontaarde vader' die De Ridder tussen 1901 en 1906 was, nadat Fine zwanger werd. In 1901

werd hij vader (van Walter De Ridder), drie maanden nadat hij zich als leerling aan de Antwerpse Handelsschool had laten inschrijven. De Nederlandse Studentenkring vaarde er wel bij, hoewel zijn prille literaire carrière tot stilstand was gekomen. Schrijft van de Reijts: 'Of de dichterlijke gevoelens evenzeer uitgingen naar de jonge moeder Fine valt uit De Ridders gedrag niet op te maken. Het zondagsbezoek aan moeder en zoon waren allengs schaarser geworden. Walter werd vooral door zijn Berchemse grootouders, de ouders van Tine, opgevoed' (p. 44). Gegevens over De Ridders huwelijk en verblijf in Parijs en Rotterdam (1906-1909) worden behandeld in het hoofdstuk 'Een villa en een huwelijk'. Interessante lectuur is hoe een Nederlandse vriendincollega op zijn werk hem ertoe aanzette om een roman te schrijven over zijn ervaringen in Frankrijk. Het originele manuscript van 'Villa des Roses' is niet bewaard gebleven, wel een typoscript, 'door Willem Elsschot' (nog met een enkele s), gedateerd in Rotterdam, 1 november 1910. Willem is een verwijzing naar de maker van Van den Vos Reynaerde, zijn favoriete lectuur. De naam Elsschot verwijst naar het geliefde moerassige bos in Blaubeerg, de schuilplaats van zijn jeugd. De tweede s voegde hij er later aan toe. 'Het pseudoniem had ook zijn voordelige kant,' schrijft van de Reijts, 'De Ridder kon er zich onder verschuilen en kon hem grotere openhartigheid tentoonspreiden dan hij onder eigen naam zou hebben aangedurfd.' (p. 67) Over het ontstaan van zijn commerciële zakenbladen als 'La revue continentale' wordt vervolgens breedvoerig uitgeweid.

Lekkere details over het leven van de De Ridder tijdens de Eerste Wereldoorlog vindt men in het hoofdstuk 'Honger leed ik dus niet': 'Als secretaris van het Oogstbureau handelde hij in eigen ogen in de eerste plaats uit vaderlandsliefde... In zijn nieuwe functie kon hij zijn groot gevoel voor rechtvaardigheid kwijt.' (p. 114). Interessant zijn de pagina's die handelen over begin 1918, toen Alfons De Ridder 'politiek alsnog met de billen bloot moest'.

Reclameman

Na de oorlog ging De Ridder aan de slag als reclameman en als Belgisch correspondent voor de 'Nieuwe Rotterdamse Courant'. Van de Reijt citeert een aantal in die krant verschenen bijdragen waaruit blijkt dat De Ridder een uitstekend zakenman was. Het eigen schrijverschap was intussen op de achtergrond geraakt. Zijn 'Een ontgoocheling' verscheen in 1921 in de Lektura-reeks, die klein werk van liberale (!) Vlaamse auteurs uitgaaf, onder wie Cyriel Buysse, Maurits Sabbe en Virginie Loveling. Het werd geen succes en slechts in één blaadje signaleerd. Gelukkig voor De Ridder marcheerden zijn zaken wel, vooral dank zij de spoorwegen waar hij ten volle reclame mocht maken, met de chocolaterie Martougin als een van zijn beste klanten.

Van de Reijt tracht in het hoofdstuk 'Lijmen' de reden te achterhalen waarom Elsschot zijn roman 'Lijmen', waaraan hij al in 1921 een zevental jaren geleden begonnen was, opnieuw op te pakken. In diverse Elsschot-studies is eindeloos gespeculeerd over het model van Boorman. Volgens van de Reijt modelleerde Elsschot Boorman naar Jules Valentin (zijn opvolger in Parijs) en/of René Leclercq (zijn vriend en kunstschilder) en De Ridder zelf ('diens karakter en uiterlijke beschrijving').

De grote zakenman De Ridder komt vooral aan bod in 'La Propagande Commerciale' (p. 152-172). In 1931 komt een einde aan de vennootschap en staat De Ridder, qua reclame-inkomsten, op eigen benen: '1931 zou het jaar worden van de grote beslissingen' (p. 174-193). De Ridder biedt zijn reclame-inlassingen aan Jan en klein Pierken, maar vooral aan de kapitaalkrachtigsten, zelfs de voetbalbladzijden. De Volksgazet, het Handelsblad, de Gazet van Antwerpen, De Schelde, De Morgenpost en De Nieuwe Gazet (50 regels per inlassing, 17 inlassingen, totaal: 5.312 B.fr.).

Nog meer over de ondernemer De Ridder verneemt de lezer via het hoofdstuk 'Een boot op wielen' met het sterke verhaal dat zijn dochter Ida pas op 13-jarige leeftijd als leerlinge van het lyceum vernam, via de bloemlezing 'De Gouden Poort', dat Willem Elsschot haar vader was.

Kaas

De biografie bevestigt dat Elsschot 'Kaas' op nauwelijks twee weken zou geschreven hebben en dat 'ondanks al die autobiografische verwijzingen het allerminst een autobiografie is' (p.215). 'Tsjip' schrijft hij nog datzelfde jaar (1933) en Jan Greshoff, die de schrijver in hem definitief wakte, wordt zijn nieuwe literaire agent, met een eerste literaire rel (p. 226).

In het hoofdstuk 'Ik wou even met dat kind alleen zijn' onthult de biograaf de familie-man De Ridder, iets wat de geofende De Ridder-lezer best weet, ook via 'Pensioen', waarin Elsschot zijn ingewikkelde familiegeschiedenis reconstrueerde: 'Pensioen volgde de werkelijkheid op de voet' (p. 255).

Volgt de Tweede Wereldoorlog in 'Ik spreek ook heel goed Duits' waarin De Ridder gespaard blijft van te veel financi-

eel leed. Hij schrijft 'Het tankschip' ('Blij dat hij weer wat omhanden had', p. 287), schakelt de jonge uitgeefster Angèle Mantau in voor de verkoop van zijn literair werk (p. 295), hij doet zaken (reclamepanelen) met de bezetter, op het scherp van de snee. Van de Reijt heeft, naar eigen zeggen, met zweet in de handen zijn oorlogsdossiers doorgenomen maar tot een 'ontluistering' kwam het niet. Op antisemitisme kon hij nooit 'betrapt worden'. Problemen kreeg hij na de oorlog niet, familieleden wel: 'Wat De Ridder al gevreesd had, was gebeurd: zoals de meeste overheidsdienaren was ook zijn schoonzoon op non-actief gesteld' (p. 306), maar De Ridder zelf, 'vrij ondernemer, niemands baas, niemands knecht, pakte als vanouds zijn werkzaamheden weer op' (p. 306).

Over zijn beruchte ode aan de oorlogscollaborateur Borms houdt van de Reijt het in 'Een verwenst gedicht' (p. 298-317) aan wat anderen er, voor hem, over dachten en schreven. Over zijn schrijverschap en medewerking aan diverse literaire tijdschriften wordt weinig aandacht besteed. Als zakenman interesseerde dat Elsschot nauwelijks, geldgewin kwam er bijna niet aan te pas...[Zijn redacteurschap bij het Nieuw Vlaams Tijdschrift wordt niet eens beschreven].

Zakenman

Het is overevident dat van de Reijt de nadruk heeft gelegd op het leven van Alfons De Ridder, de reclameronseelaar, die af en toe als Elsschot een boek schreef. Hij maakt duidelijk een onderscheid tussen beiden. De biografie leest als een roman, vooral die van de succesvolle, maar keiharde zakenman, vaak ook een burgermannetje, een huisvader. Wat de Elsschotkenners (nog) niet wisten wordt met nooit eerder gepubliceerde teksten verduidelijkt. Over De Ridder-de-womanizer en zijn belangstelling voor hoeren, houdt hij zich gedeisd, uitgezonderd zijn affaire met de knappe Liane Bruylants.

John Rijpens

Vic van de Reijt, Elsschot, Leven en werken van Alfons De Ridder. Uitg. Athenaeum – Polak & Van Genneep. Amsterdam, 2011; 414 blz; 24,95 euro.

Wat we van Mandela kunnen leren

Minister van Justitie Stefaan De Clerck toont zich bereid om te praten over amnestie voor collaborateurs uit de Tweede Wereldoorlog. Volgens hem is het nodig om hierover in het parlement tot een sereen debat te komen om op die manier een streep te trekken onder een problematiek die al meer dan zesenzestig jaar de gemoederen in ons land beroert. Nu zijn er heel wat argumenten te vinden om deze donkere bladzijde uit onze Belgische geschiedenis om te slaan. Zo zijn de meeste daders en slachtoffers van de collaboratie, terreur en repressie intussen overleden. En het kan natuurlijk niet dat de nakomelingen van de collaborateurs van destijds vandaag nog hinder zouden ondervinden van de feiten die ooit gebeurd zijn. Vergeving, verzoening en wederzijds begrip zijn dus op hun plaats.

Maar ik verzet mij met alle macht tegen de volgende uitspraak van de minister: "Misschien moeten we het (de collaboratie) ook vergeten, want het gaat om het verleden." Stefaan De Clerck suggereert dat vergeten wat er ooit gebeurd is een 'daad van volwassenheid' zou zijn. Dit is een volkomen verkeerde visie. De collaboratie van tal van Vlamingen en Franstaligen met de Duitse nazi's mag nooit vergeten worden. Integendeel. Het is en blijft de taak van de overheid om onze jongeren te blijven waarschuwen voor de gevolgen van totalitarisme, extremisme en radicaal nationalisme. In die zin moeten we blijven investeren in de herinneringseducatie in ons onderwijs rond deze fenomenen.

Museum

Daarnaast moet blijvende aandacht gaan naar de verdere uitbouw en promotie van het museum Flanders Fields in Ieper, het Fort van Breendonk, het Joods Museum voor Deportatie en Verzet in Mechelen en het Studie- en Documentatiecentrum Oorlog en Hedendaagse Maatschappij (SOMA) in Brussel. In die zin is het bemoedigend dat in de zomer van 2012 de 'Kazerne Dossin: Memoriaal, Museum en Documentatiecentrum over Holocaust en Mensenrechten' recht tegenover de bestaande Dossinkazerne in Mechelen wordt geopend.

Elk van deze instellingen en de herinneringseducatie in het onderwijs hebben tot doel de komende generaties uit te

leggen waartoe discriminatie, uitsluiting, racisme en onderdrukking kunnen leiden. Die generaties moeten leren inzien dat mensen alleen vrij kunnen praten, geloven en bijeenkomen in een democratische rechtsstaat waar de rechten van elke burger worden beschermd. Ze moeten ook onderwezen worden over de kwalijke gevolgen van elk systeem waarin een volk, een ras, een partij, een Führer of een geloof belangrijker wordt geacht dan de mens. We moeten onze kinderen doordringen van de categorische imperatief van de grote verlichtingsfilosoof Immanuel Kant, die stelde dat elke mens een doel op zich is, en geen middel.

Anoniem begraven

Als kleinkind van gewezen minister Arthur Vanderpoorten - die wegens zijn politieke ideeën werd opgesloten in het concentratiekamp van Bergen Belsen en die er tien dagen voor de bevrijding stierf - ben ik ervoor beducht dat het verleden met één pennentrek zou worden uitgewist. Ik wil en ik kan de kampen niet vergeten, noch het regime dat ze met zijn racistische ideologie heeft ingericht. Ik wil en kan de motieven van de medestanders van Hitler en zijn trawanten niet vergeten. Maar doorheen de jaren leerde ik ook begrip op te brengen voor wie zich gegriefd voelde door de excessen tijdens de repressie. Ik heb mededogen voor de jongens van zestien en zeventien jaar die vol dadendrang, maar verblind door hun

Leiders, in een tijdsgeest waarin het bon ton was om de democratie failliet te verklaren, naar het Oostfront vertrokken om er tegen het onmenselijke communisme te vechten. Velen van hen liggen anoniem begraven in Oekraïne of Rusland, na meer dan zesenzestig jaar nog uitgespuwd door hun vaderland.

De voorbije dagen hoor ik opnieuw stemmen om tot amnestie te komen. Aangezien amnestie inhoudt dat men ook vergeet, verzet ik mij ertegen, zoals ik dat ook al zei bij mijn tussenkomst in de Kamer in februari 1994. Ik steun wel elke oproep tot wederzijds begrip en een vorm van verzoening en dit om dezelfde reden als die van Nelson Mandela, die 26 jaar op het Robbeneiland doorbracht als politieke gevangene onder het apartheidssysteem: "We vergeten niet maar vergeven wel, omdat we samen ons land moeten opbouwen." Het apartheidsregime was een misdadig regime, gebaseerd op racisme en geweld. Maar Zuid-Afrika slaagde erin te vergeven zonder te vergeten. Als Vlaming uit een land waar zesenzestig jaar na het einde van de Tweede Wereldoorlog die verzoening nog niet tot stand is gekomen, heb ik ontzag voor zoveel wijsheid van Nelson Mandela. Laat ons zijn voorbeeld volgen.